

РЕЦЕНЗИЯ

за докторската дисертация

„Динамика и тенденции в медийния образ на българския политик в началото на 21 век”
на Лора Метанова

за присъждане на образователната и научната степен “доктор”

по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки
(журналистика – вътрешна политика)

от проф. д-р Анна Славчева Кръстева,

Нов български университет, Департамент Политически науки

“Журналистическият елит играе основна роля във формирането и легитимирането на обществения идеал, както и на по-конкретни идеологии в политическата идеология на елита” (М.Манлихерова, с.15.). В сложните взаимоотношения на медиатизиране на политиката и политизиране на медиите Лора Метанова още в началото на доктората заема категорично първата позиция – ‘управлението с новини’ (Тимъти Кук). Доколко се е справила с концептуалните, теоретични, методологически и емпирични предизвикателства по този път е предмет на оценка в настоящата рецензия.

В количествено отношение – 423 страници интегрален текст и 416 източника в библиографията - дисертацията отговаря и съществено надхвърля стандартните изисквания. Множеството данни и резултати са систематизирани и визуализирани в 121 авторови схеми и таблици, което усилва информационната плътност на текста.

Бих започнала с обща оценка: Лора Метанова е представила сериозно, актуално, амбициозно и солидно изследване. Ще аргументирам това позитивно заключение със следните групи аргументи.

Първата група са свързани с *актуалността на темата*. Тя е изследвана в литературата, но тенденциите, които я характеризират, продължават да се задълбочават и валидират значимостта на конкретното емпирично изследване.

Теоретичният дизайн на изследването е адекватен и убедителен. Той е цялостно конструиран и последователно приложен. Целта, предмета, изследователските задачи и хипотези са ясно дефинирани и артикулирани. Сред най-интересните хипотези бих отбелязала формиращата, почти детерминираща роля на конюнктурната позиция във властта – управление

или опозиция - по отношение посланията и тоналността на политическия дискурс. Концептуалното ядро на теоретичния апарат е изградено от трите понятия имидж, образ и стереотип. Теоретичната плътност на изследването се засилва от евристичния подход на докторантката, който се съсредоточава не просто върху взаимодействието между политическия дискурс и медийното му отразяване, а върху дисонансите, изкривяванията, разминаванията между тях. Двата концептуални полюса на пулсиращата дискурсивна среда са разгърнати в микро-кълстери: политическият дискурс е обвързан, почти подчинен на имиджа; медийният дискурс, от своя страна, с функция на аудиторията, която докторантката описва с парадокса на две противоположни и еднакво съществени особености – свърхинформираност и безкритичност. Изключително интересно е отношението теоретично – емпирично. Амбицията на докторантката се проявява във формулировката на изследователските задачи: макар ядрото на дисертацията да е емпирично изследване, Лора Метанова идентифицира по-мощни задачи като особености на парламентарната реторика и политическия дискурс в зависимост от властовата позиция, концептуализация на медиен образ и др. Друг позитивен елемент от теоретичния дизайн е аргументираният избор на политиките, анализирани в двойната призма на собствените им политически дискурси и на медийните им вариации – Иван Костов, Симеон Сакскобурготски и Сергей Станишев. Всяко изследване има методологически, концептуални и теоретични ограничения. Осъзнаването им е индикатор за саморефлексивността на автора. Трите ограничения на изследването, формулирани от докторантката, засягат по-скоро второстепенни въпроси на конституирането на емпиричния корпус, но очертават продуктивна посока на критична рефлексия върху сферата на валидност на изследването.

Централно място сред достойнствата на дисертацията е *солидното авторско емпирично изследване*. Създадена е изключително богата база данни – 1304 стенограми на Народното събрание, сред които са регистрирани 243 изказвания на изследваните политици. Тази база данни на политически дискурси е емпирична мина, която има две достойнства: създава базата, на която докторантката тества своите хипотези и търси отговор на изследователските си въпроси; отворена е за нови интерпретации – както на авторката в бъдещите ѝ изследвания, така и на нейните читатели.

Сред *най-интересните резултати* бих открила следните групи. Първата е открояване специфични дискурсивни портрети на лидерите, както и на тяхната динамика във времето. Най-лаконичен е Симеон Сакскобурготски, като тази лаконичност е многоизмерна – и количествена, и качествена, както по отношение малкия брой изказвания за анализирания период и на тяхната немногословност, така и във връзка с ограничения спектър теми. Дисертацията изобилства от любопитни емпирични сравнения – напр, най-дългото изказване на С. Сакс-

кообурготски (1093 думи) е 7 пъти по-кратко от дискурсивния рекорд на С. Станишев – 7345 думи. Малкото разисквани теми са предимно стратегически – геополитическата евро-атлантическа ориентация, а не отнасящи се до отделни политики като например бюджетната. В анализа на политическия дискурс не казаното е също толкова показателно колкото казаното, а първото определено отличава С.Сакскобурготски, който дори в ключов политически момент като вот на недоверие избира мълчанието пред говоренето. Изключително любопитно е, че, за разлика от И.Костов, който избира мълчанието като генерална своя стратегия след мандата си, С. Сакскобурготски го практикува още по време на мандата си. Най-експертен е дискурсът на Иван Костов, който е характеризирани като задълбочена компетентност, привилегироваща фактологичността и деловитостта за сметка на емоционалността. Общата тенденция на медиатизация на политическото говорене започва да влияе и върху неговия стил, който постепенно започва да приема по-кратки и икспресивни форми. Докторантката идентифицира интересни специфики в дискурсивната стратегия на Сергей Станишев и стремежът му към малки иновации – и по отношение на темпоралността (по-дълго от на предшествениците слово при вот на недоверие), както и по отношение на стила – сарказъм и ирония вместо експертно-делови изказ. Втората група значими емпирични резултати са свързани с отслабването на идеологическия компонент в политическата реторика и изкристалзиране на два типа говорене, което докторантката концептуализира като политически рефрени: „В речта на политиците се възпроизвеждат идентични формули и тези, които се повтарят – едни, когато са управляващи, и други, когато са в опозиция. Когато управляващата сила премине в опозиция, тя автоматично възприема „опозиционните” рефрени... Аналогично в реториката на бившата опозиция, влязла в управлението, се репродуцират „управленски” тези, които преди това са били характерни за „падналата от власт” партия...”. Тази теза на докторантката има съществени импликации: от една страна, тя прави политическата реторика предвидима, от друга страна, намалява ролята на политическото лидерство и неговата способност за иновативност. Тези теоретични и политически импликации биха моли да бъдат по-задълбочено разгърнати в бъдещи изследвания и публикации. Друго интересно наблюдение в анализирания корпус е обратно-пропорционалната взаимозависимост между управленска власт и парламентарно говорене: „има тенденция на намаляване броя на изказвания пред Парламента на министър-председателите”. Сред изключително богатата палитра на интересни емпирични наблюдения е медийната селективност, която систематично пропуска експертното политическо говорене като важни коментари за политики и закони, а за сметка на това привилегирова по-остри злободневни политически теми – обвинения в корупция, нападки, вотове на недоверие.

Стилът е ясен, добре балансиращ концептуалност и четивност.

Академичен профил на автора

Аналитичният и изследователски капацитет на автора е важен фактор за успеха на изследването. Дисертацията свидетелства за изградени умения за изследователска работа и в теоретичен, и в аналитичен аспект, за способност за изграждане и обработване на значителен емпиричен корпус, за визуализация на емпиричните резултати, и за формулиране на валидни заключения.

Въпроси

Няма изследване, което да не поражда въпроси, да не съдържа дефицити, както и да не предизвиква *критични коментари*. Ще обобща последните в три групи:

- Концептуални дефицити. Концептуалното ядро е изградено от медийни понятия, но предметът на анализа са трима от емблематичните лидери в пост-комунистическа България. Понятия като политическо ‘лидерство’ биха допринесли за разширяване на плуридисциплинарния концептуален апарат, за да не се размива спецификата на премиери и лидери в униформизиращи понятия като политици и имиджи.
- Теоретични дисбаланси. Най-същественят е в пасивната, отражателна, следваща позиция на политиката спрямо медиите: “Политическият дискурс се трансформира като резонанс на изменящия се вкус на публиката... Аудиторията търси нови образи, които да удовлетворят новите ѝ претенции” (с.6). Докторантката експлицира, че гледа на политиката през медийна призма, но това не може да валидира разбиране за първостепенната, почти демиургична роля на медиите по отношение възхода и падението на политически лидери: “Медиите са един от основните фактори дали един политик ще е успешен или не, дали определен политически образ ще бъде харесан от публиката”. Този подход има две трудно защитими импликации: първата е свеждането на политиката до реалити шоу; втората е намаляване значението на едно от двете измерения на политиката – *policies*, и редукционистското ѝ свеждане до *politics*.
- Последната група несъвършенства са от структурен характер.. Структурата на доктората би могла да се оптимизира, като първите две глави се обединят – и двете са теоретични пролегомени към изследването, третират сходна и припокриваща се проблематика. По-мащабна теоретична глава вместо две отделни

по-ярко би подчертала дедуктивния дизайн на изследването, прехода от концептуално - теоретично към емпирично. Тази бележка би било добре да се чете като препоръка към преработката на доктората с оглед евентуална бъдеща публикация.

По време на защитата бих поканила докторантката, освен да коментира горните бележки, да вземе отношение и към следния въпрос:

- Какви са последствията за медиите, от една страна, и за политиката, от друга страна, на заключението няма ляво, няма дясно, само политически рефрени и говорене в опозиция v говорене във властта.

Приноси

Списъкът с приноси очертава адекватно ключови резултати от изследването. Те са структурирани в две групи. Бих реформулирала първата като научно-концептуални приноси. Макар и трудно преводима на английски и други езици, докторантката прави интересна дистинкция между 'имидж' и 'медияен образ' и последователно работи с нея в цялото изследване. 'Политически рефрен' е също интересен опит за концептуализация на един от най-значимите емпирични резултати от изследването. Всички те свидетелстват за теоретичната амбиция на Лора Метанова да обогати концептуалния апарат както на медийните изследвания, така и на политологията. Бъдещето ще покаже доколко успешна е тази амбиция, но е съществено да се подчертае, че относително рядко изследовател на ранен етап на академичното си развитие си поставя високата цел да предложи нови концептуализации.

Бих дефинирала втората група приноси като емпирични – създадена е и е анализирана огромна дискурсивна база данни, като са изведени оригинални, добре аргументирани, значими изводи.

Авторефератът отговаря на изискванията и представя точно и коректно всички задължителни елементи на дисертационния труд.

Публикации

Резултатите от изследването вече са апробирани в академичната общност под формата на три публикации, сред които една статия, публикувана едновременно на български и английски език, което безспорно разширява и интернационализира нейната аудитория.

Препоръка

Бих препоръчала на авторката да подготви за печат под формата на монография на най-интересните резултати от изследването.

Заключение

Въз основа на аргументите за безспорните достойнства на дисертацията, бих препоръчала с убеденост на Уважаемото научно жури да присъди на Лора Метанова образователната и научната степен “доктор” по професионално направление 3.5 Обществени комуникации и информационни науки (журналистика – вътрешна политика)

Изготвила рецензия:

проф. д-р Анна Кръстева